

НУМІЗМАТИКА ТА СФРАГІСТИКА

Т. О. Ізбаш-Гоцкан, Є. О. Колесніченко (Одеса)

КОРПУС МОНЕТ ЦАРЯ СКІЛА З АРХІВУ П. Й. КАРИШКОВСЬКОГО

Петро Йосипович Каришковський поза сумнівами був видатним нумізматом-античником. Його роботи в царині ольвійської нумізматики досі вважаються незрівняним зразком нумізматичного дослідження.

Як показала робота над колекцією зліпків Петра Йосиповича¹, вченого цікавили численні сюжети, не пов'язані прямо з його улюбленою Ольвією. Так, наприклад, в нього зібрано зліпки монет Тіри з відомого Дороцького скарбу². В ході подальшого розбору колекції вдалося виявити зліпки монет скіфського царя Скіла. Вперше ці монети потрапили до сфери інтересів дослідників в 1960 році. При розкопках Ніконія (городище біля с. Роксолани) знайдено дві монети, які прийняли за «ольвійські асси з незвичним для цих монет зображенням сови»³. З часом нумізмати дійшли висновку про приналежність цих монет до продукції ніконійського монетного двору і до карбування царя Скіла⁴. Сьогодні ця теорія вже ніким не заперчується.

Монети відомі в трьох номіналах: старший, середній і молодший⁵. Їх датування 470-460 рр. до н.е. співвідноситься із часом правління скіфського царя Скіла, відомого нам з сюжету «Історії» Геродота (IV, 78)⁶. За минулі роки монет царя Скіла накопичилося не так багато, тим не менш, це дуже цікава група нумізматичних пам'яток⁷. У Анохіна в монографії 1989 р.⁸ опубліковано три монети, одна з яких вже згадувалась в роботі Каришковського⁹, одна – з приватної колекції і, остання – з колекції ГИМ, але без інвентарного номеру. У виданому в 2011 р. каталозі «Античные монеты Северного Причерноморья» присутні чотири монети царя Скіла, дві з яких були опубліковані в монографії 1989 р. (№№ 570, 571), ще дві опубліковані А.Г. Загинайлом і П.Й. Каришковським¹⁰.

В колекції зліпків Петра Йосиповича Каришковського є всі три номінали, представлені в 15 зліпках. З них один старший номінал, 11 середніх і три молодших. Цю доволі повну підборку можна доповнити лише одним новим різновидом середнього номіналу (рис.1), де літера Λ знаходиться перед совою. Монета з приватної колекції і, на жаль, крім фото, жодних інших відомостей про неї ми не маємо.

Рис. 1

Ⲭ Колесо ПАΥΣ
с. Роксоланы.

1960г.

А.А. Курманба

Рис. 2

Але найбільший інтерес викликають не зліпки, а невеликий малюнок з архіву Петра Йосиповича. Автор малюнка невідомий, але це точно не почерк Каришковського. На аверсі монети вже традиційне зображення сови і напис ΣΚΥ. Реверс, на жаль, не промальований, але легенда говорить, що там зображено колесо і напис ПАΥΣ, знайдена в Роксоланах у 1960 р. (рис. 2). На жаль серед зліпків ця монета відсутня, не знайдена вона і на фото. Серед опублікованих монет такий екземпляр відсутній. Постає питання щодо існування цієї монети і щодо її автентичності. З одного боку, наявність цього малюнку в архіві

Петра Йосиповича говорить про його інтерес до даного екземпляру. З іншого, немає жодних доказів про існування настільки унікальної монети.

Ще більші сумніви викликають три мідні монети-стрілки з зображенням сови і написом ΣΚΥ, які є власністю «чорного копача» і колекціонера з Білгорода-Дністровського¹¹.

Монети царя Скила є не просто нумізматичними пам'ятками своєї епохи, але ще й матеріальними доказами існування цього царя з оповіді Геродота. Їх рідкісність і невеликий ареал поширення (власне територія Роксоланського городища) сприяють інтересу до них не лише в середовищі спеціалістів-антикознавців.

¹ Ізбаш-Гощан Т.О., Колесніченко Є.О. К вопросу о творческом наследии Петра Осиповича Карышковского // Стародавнє Причорномор'я. Вип. XIII. Одеса, 2021. С.33-37.

² Izbash-Hotskan T., Kolesnichenko E. The role of treasures in the study of the regional military-political situation // International Numismatic Conference: Numismatica Centroeuropaе V // Topical Issues of the Central European Numismatics. Telč, 2022. P.39-41.

³ Новые памятники Одесского государственного археологического музея (1960 г.) // Краткие сообщения о полевых археологических исследованиях Одесского государственного университета имени И.И.Мечникова и Одесского государственного археологического музея. Одесса, 1961. С. 30.

⁴ Карышковский П.О., Клейман И.Б. Древний город Тира. Киев, 1985; Карышковский П.О. Монеты скифского царя Скила // Киммерийцы и скифы // Тезисы докладов Всесоюзного семинара, посвященного памяти А.И. Тереножкина. Ч.1. Кировоград, 1987. С. 66-68.

⁵ Карышковский П.О. Монеты скифского царя Скила... С. 67.

⁶ Геродот. История в девяти книгах / пер. Г.А. Стратановского. Ленинград, 1972.

⁷ Секерская Н.М., Булатович С.А. Монетные находки из Никония (1964-2010 гг.) // Записки отдела нумизматики и торевики Одесского археологического музея. Т. 1. Одесса, 2010. С. 30.

⁸ Анохин В.А. Монеты античных городов Северо-Западного Причерноморья. Киев, 1989.

⁹ Карышковский П.О. Монеты скифского царя Скила... С. 67.

¹⁰ Загинайло А.Г., Карышковский П.О. Монеты скифского царя Скила // Нумизматические исследования по истории Юго-Восточной Европы. Кишинев, 1990. №№ 568, 569.

¹¹ Рябова В.А. Лежух И.П. «Черная археология» и история скифского царя Скила // Восточноевропейский археологический журнал. 2 (9) март-апрель 2001. http://archaeology.kiev.ua/journal/020301/ryabova_lezhukh.htm.